

Wpływ sytuacji w Afganistanie na bezpieczeństwo regionalne w Azji Centralnej

Arkadiusz Legieć

Z perspektywy państw Azji Centralnej potencjalna destabilizacja Afganistanu postrzegana jest jako czynnik wzmacniający w regionie zagrożenia o charakterze transnarodowym. Skutkować to będzie większą podatnością tych państw na wpływy, przede wszystkim ze strony Rosji, która opiera swoją politykę w regionie na instrumentach militarnych. Negatywne konsekwencje wycofania wojsk USA z Afganistanu są wykorzystywane propagandowo przez Rosję, Chiny i Turcję jako przykład braku wiarygodności USA, ale także państw europejskich, co ograniczy perspektywy współpracy republik środkowoazjatyckich z USA i UE.

Państwa Azji Centralnej, zwłaszcza graniczące z Afganistanem Uzbekistan, Tadżykistan i Turkmenistan, od kilkunastu miesięcy przygotowywały się na przejście władzy w tym państwie przez talibów, rozwijając z nimi robocze kontakty. Dlatego też utrzymały swoją obecność dyplomatyczną w Afganistanie. Obawiają się jednak destabilizacji państwa pod rządami talibów i związanego z tym wzmocnienia istniejących zagrożeń dla ich bezpieczeństwa. Są zainteresowane utrzymaniem pragmatycznych stosunków z nowym rządem, przeciwdziałaniem destabilizacji regionu oraz kontynuacją ważnych dla nich projektów infrastrukturalnych (m.in. gazociągu TAPI – Turkmenistan–Afganistan–Pakistan–Indie). Ryzyko eskalacji konfliktu w Afganistanie między siłami talibów i Narodowego Frontu zgrupowanego w Dolinie Pandższiru może jednak negatywnie wpłynąć na status mniejszości tadżyckiej (ok. 27% populacji) i uzbeckiej (9%). Część ich liderów (głównie przebywających na emigracji w Tadżykistanie lub zgrupowanych w Dolinie Pandższiru) sympatyzuje z wrogiem wobec talibów ugrupowaniem, co może komplikować państwom Azji Centralnej możliwości współpracy z talibami.

Zagrożenia o charakterze transnarodowym. Największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa Azji Centralnej jest prawdopodobny wzrost aktywności organizacji terrorystycznych na terytorium Afganistanu. [Talibowie, mimo że deklarują zerwanie związków z organizacjami](#)

[terrorystycznymi, wciąż utrzymują kontakty m.in. z Al Kaidą, Islamskim Ruchem Uzbekistanu, Islamską Unią Dżihadu, Islamską Partią Wschodniego Turkiestanu czy Laszkar e Toiba.](#) Ugrupowania te mogą, korzystając z przychylności talibów lub wykorzystując ich ograniczone możliwości sprawowania efektywnej kontroli nad całym państwem, zintensyfikować w Afganistanie działania szkoleniowe i logistyczne z udziałem m.in. obywateli państw Azji Centralnej. Zainteresowane są tym również lokalne komórki [tzw. Państwa Islamskiego \(PI\)](#), skonfliktowanego z talibami i odpowiedzialnego m.in. za zamachy na lotnisku w Kabulu 26 sierpnia br. W efekcie wzmocnienia mogą ulec zdolności operacyjne ugrupowań wrogich wobec zsekularyzowanych reżimów państw Azji Centralnej, co zwiększy prawdopodobieństwo zamachów terrorystycznych na ich terytorium. Państwa Azji Centralnej obawiają się również, że [wewnętrzna destabilizacja Afganistanu ułatwi napływ na jego terytorium zagranicznych bojowników](#). Sprzyjałoby to odnowieniu powiązań talibów i obecnych w Afganistanie bojowników z Rosji i Azji Centralnej z innymi ugrupowaniami z Bliskiego Wschodu i Azji Południowej, które powstały m.in. podczas dżihadu w Afganistanie w latach 80. XX w. czy w Syrii i Iraku w latach 2013–2019. Grupą szczególnie narażoną na radykalizację i wyjazd do Afganistanu w celu dołączenia do działających tam ugrupowań są migranci zarobkowi z Azji Centralnej, [zmuszeni do opuszczenia rosyjskiego rynku pracy w związku z pandemią COVID-19.](#)

BIULETYN PISM

Uzbekistan i Tadżykistan przyjęły kilka tysięcy afgańskich uchodźców, jednak nie mają środków do zapewnienia im odpowiedniej pomocy, borykając się z [wysokim bezrobociem i pogorszeniem sytuacji bytowej obywateli](#). Dlatego będą dążyły do zmuszenia afgańskich uchodźców i migrantów do wyjazdu z powrotem do Afganistanu lub do Rosji i Turcji (przez funkcjonujące szlaki migracyjne), [a następnie do UE](#) (np. w ramach organizowanych przez Rosję i Białoruś operacji transportu migrantów, które są wykorzystywane do stymulowania kryzysu migracyjnego przeciwko państwom wschodniej flanki UE).

W konsekwencji ograniczenia zagranicznego wsparcia finansowego dla rządu w Kabulu i pogorszenia sytuacji bytowej Afgańczyków wzrosnąć może produkcja heroiny i opium. Odpowiadają one, zgodnie z szacunkami Biura Narodów Zjednoczonych ds. narkotyków i przestępczości (UNODC), za ok. 80% światowego rynku opiatów. Szlaki przemytu afgańskich narkotyków prowadzące do Europy przebiegają przez Azję Centralną (tzw. szlak północny, który odpowiada za ok. 40% eksportu afgańskich opiatów), a następnie przez Turcję lub Rosję. Państwa Azji Centralnej obawiają się, że talibowie, wbrew zapewnieniom, nie będą zwalzczać produkcji i eksportu afgańskich opiatów, co może spowodować ich większą dostępność w regionie. W obawie przed destabilizacją Afganistanu i eksportem transnarodowych zagrożeń państwa regionu od kilku miesięcy mobilizują wojska oraz wzmacniają ochronę swoich południowych granic. Współpracują przy tym z [Rosją i rozwijaną przez nią Organizacją Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym \(OUBZ\)](#). W 2021 r. w związku z sytuacją w Afganistanie zaplanowano największą od lat intensyfikację wspólnych ćwiczeń wojskowych, odbywających się zarówno w ramach OUBZ, jak i otwartych na współdziałanie z państwami spoza tej organizacji – m.in. w sierpniu br. w Tadżykistanie odbyły się manewry z udziałem wojsk Rosji, Tadżykistanu i Uzbekistanu.

Wpływy zewnętrzne. Potencjalne pogorszenie bezpieczeństwa regionalnego w Azji Centralnej rodzi wyzwania dla państw zaangażowanych w regionie: Rosji, Chin czy Turcji. Eksport radykalnej islamskiej ideologii z Afganistanu do państw Azji Centralnej zagraża Rosji (pozostającej największym rynkiem pracy dla migrantów z tego regionu), Chinom (zaangażowanym gospodarczo w regionie oraz obawiającym się większej aktywności terrorystów ujgurskich) oraz Turcji (będącej ważnym kierunkiem migracji ekonomicznej z Azji Centralnej).

Rosja, Chiny i Turcja postrzegają jednocześnie pogorszenie bezpieczeństwa regionalnego jako szansę na wzmocnienie swoich wpływów w Azji Centralnej. [Rosja wykorzystuje zagrożenia płynące z destabilizacji Afganistanu](#) do

wzmocnienia obecności wojskowej i presji politycznej na państwa Azji Centralnej. Będzie naciskała na [Uzbekistan, by dołączył do Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej \(EUG\) czy OUBZ](#). Rosja zintensyfikuje też wspólne manewry i ćwiczenia w ramach OUBZ, której członkami są Kazachstan, Kirgistan i Tadżykistan.

[Chiny, w celu ochrony swoich zachodnich granic \(w tym bezpośredniej z Afganistanem\) oraz chińskich inwestycji w Azji Centralnej](#), wzmocnią zaangażowanie w sferze bezpieczeństwa regionalnego. Mogą zarówno zwiększyć wykorzystanie chińskich prywatnych firm wojskowych (PFW), jak i umocnić dwie bazy wojskowe (w Tadżykistanie i Afganistanie).

Możliwość współpracy w tej dziedzinie z państwami regionu wykorzysta również Turcja. Jest ona zainteresowana wsparciem ochrony granic państw Azji Centralnej i podjęciem działań stabilizacyjnych w samym Afganistanie. W tym celu jest gotowa użyć swoje PFW, m.in. dla ochrony infrastruktury krytycznej, np. gazociągu TAPI.

Wnioski i perspektywy. Przejęcie władzy w Afganistanie przez talibów jest postrzegane przez państwa Azji Centralnej jako czynnik wzmacniający zagrożenia o charakterze transnarodowym. Skutkować to będzie większą podatnością tych państw na wpływy – szczególnie Rosji, która opiera swoją politykę w regionie na instrumentach militarnych, ale również ze strony Chin czy Turcji. Negatywne konsekwencje wycofania wojsk USA z Afganistanu są przez te państwa wykorzystywane propagandowo jako przykład braku wiarygodności USA i państw europejskich, co ograniczy możliwości i perspektywy współpracy republik środkowoazjatyckich z USA i UE. Państwa wschodniej flanki UE i NATO, w tym Polska, powinny przygotować się na większe niż dotychczas [wykorzystanie przez Rosję i Białoruś niekontrolowanej migracji](#) z Azji Centralnej i Afganistanu jako elementu presji politycznej, mimo że skala tych migracji będzie ograniczona.

UE może wzmocnić współpracę z państwami Azji Centralnej w zakresie kontroli granic i przeciwdziałania handlowi narkotykami. Ważną rolę odgrywają w tych obszarach prowadzone przez UE w regionie programy BOMCA (Border Management in Central Asia) i CADAP (Central Asia Drug Action Programme), których mandat i finansowanie mogą wymagać wzmocnienia. Polska, przewodnicząc OBWE w 2022 r., może zainicjować działania na rzecz stabilizacji pogranicza Azji Centralnej i Afganistanu. Wsparcie dla ochrony granic państw regionu ze strony innych państw członkowskich w ramach mandatu OBWE ograniczałoby skalę instrumentalizacji kwestii bezpieczeństwa regionalnego przez Rosję czy Chiny.